

Belfagor

*Niccolò
Machiavelli*

BELFAGOR

NICCOLÒ MACHIAVELLI

EKNIZKY.SK

Belfagor © eknizky.sk. All Rights Reserved, except where
otherwise noted.

Obsah

Belfagor

I

BELFAGOR

(Arcidábel Belfagor poslán jest Plutonem na tento svět se závazkem, aby se oženil. I přijde na svět a ožení se. Nemoha však snésti zpupnosti ženiny, vrací se raději do pekla.)

Čteme ve starých pamětech florentinských dějů, co je již také známo z vypravování jistého velmi svátého muže, (jehožto život byl slaven od všech současníků), že ustraniv se kdysi k modlitbám, viděl v nich, kterak nekonečný počet duší ubohých smrtelníků, kteří umřeli v nemilosti Boží, bral se do pekla a všickni, nebo aspoň větší jejich část naříkala, že je do tak velikého neštěstí nic jiného neuTrhlo, leč že se oženili. Tomu se Minos i Radamant), jakož i všichni jiní pekelní soudcové přenesmírně podivili, neboť ne mohli uvěřiti, že by tyto pomluvy, jakými stíhali ženské pokolení, zakládaly se na pravdě. Ježto pak stížnosti co den rostly a o celé věci také Plutonovi přiměřená zpráva se podala, rozhodnuto od něho, aby se případ se všemi knížaty podsvětí zrale uvážil i aby se potom zařídilo, co by bylo uznáno nejlepším k odhalení podvodu a k úplnému poznání pravdy.

Když byli tedy svoláni k valné hromadě, pro-

mluvil Pluto v tento smysl: „Ačkoliv, moji nejmi-
lejší, držím toto království z úradku nebeského a roz-
hodnutím osudu naprosto neodvolatelným a z toho
důvodů nemohu podléhati nižádnému soudu ani
nebeskému ani pozemskému, přece jsem se rozhodl,
požádati vás o radu, kterak bych se měl řídit v pří-
padě, jenž by snadno mohl v nevážnost uvést naši
vládu. Jestliť moudřejší, podrobí-li se ti, kdož mají
moc, také zákonům a ctí-li úsudek jiných. Praví totiž
všecky duše mužů přicházejících do říše naší, že se
tak děje pro ženu. To se nám zdá nemožným a jsme
na vahách: proneseme-li rozsudek dle těchto údajů,
můžeme býti rozkřičeni jako příliš krutí soudcové,
postavíme-li se však proti, jako příliš shovívaví a
málo dbalí spravedlnosti.

A protože jedni lidé hřeší z lehkomyšlnosti, jiní
z nespravedlnosti a my chceme vyhnouti se
stížnostem, které by mohli ti i oni uvést, nevědouce
jak a kterak, dali jsme vás svolati, abyste nám svou
radou přispěli a tak způsobili, by tato říše, která v
minulosti bez poroku se držela, také podobně i v
budoucnosti obtrvala.“

Každému ze shromážděných knížat viděl se pří-
pad veledůležitým a pozoruhodným. Všichni sice
souhlasili, že jest nezbytno dopídit se pravdy, ale
nebylo jednoty, kterak by se to mělo státi. Tomu se
zamlouvalo, aby se poslal jeden, onomu, aby se po-
slalo více zpravodajů na svět, kteří by se v podobě
lidské osobně přesvědčili, co se zakládá na pravdě.

BELFAGOR

Mnohým jiným se zdálo, že není třeba činiti takových okolků, stačí prý donutiti různé duše různými mukami k doznání pravdy. Jelikož však většina hlasovala pro odeslání posla, usnesli se na tom návrhu. Ale nenalezl se, kdo by se dobrovolně podjal takového úkolu, i usneseno, aby se přenechalo rozhodnutí losu.

Los padl na Belfagora, arci ďábla, který dříve, než byl svržen s nebe, býval arciandělem. Ten nejevil veliké chuti, vzíti na se ono břímě, nicméně přinucen jsa rozkazem Plutonovým, podvolil se vykonati, co bylo ve shromáždění usneseno, a zavázal se ke všem podmínkám, které byly slavnostně mezi nimi ujednány. Byly pak tyto: Tomu, kdo byl určen k provedení podniku, mělo býti poukázáno stotísíc dukátů, s nimiž měl odejiti na svět a v podobě lidské vzíti si ženu a žíti s ní deset let. Potom měl zdánlivě umříti, vrátiti se do podsvětí a podati svým představeným ze zkušenosti věrohodnou zprávu, jaké jsou obtíže a výhody stavu manželského. Bylo ještě ustanoveno, že po celou tu dobu bude podroben všem obtížím a všem bédám, jimž jsou podrobeni lidé, i když mají za následek chudobu, nemoc, vězení a všecky jiné nepohody, jimž lidé podléhají, vyjma kdyby se jich zbavil podvodem nebo lstí.

Belfagor vzal tedy svou určenou podobu i peníze a odebral se na svět. Ze svých houfů vybral si služebnictvo, pořídil si koně a vkročil s nemalou slávou do Florencie, kteréžto město zvolil si přede

všemi jinými za své bydliště, neboť se mu zdálo nejvhodnějším místem, kde by svých peněz nejlépe mohl použít k řemeslu lichvářskému. Vystupoval pode jménem Roderiga z Kastilie a najal si dům na předměstí Všech Svatých. Aby nikdo jeho postavení nevyzpytoval, prohlásil, že před nedávnem odcestoval ze Španěl, odebral se do Syrie a tam v Aleppo získal všecko své jmění. Odtud prý se uchýlil do Itálie, aby se oženil v kraji přece lidštějším, který vyhovuje lépe životu občanskému i jeho vlastnímu smýšlení.

Roderigo byl muž velmi krásný a jevil věk asi třiceti let. Ježto v několika dnech ukázal, jakými oplývá statky a osvědčil se mužem šlechtným i štědrým, učinilo mu záhy nabídnutí mnoho vznešených občanů, kteří měli dosti dcerušek, ale málo peněz; ze všech nabízených zvolil si Roderigo přesličnou dívku, jejíž jméno bylo Onesta (Počestná). Byla to dcera Ameriga Donatiho, který měl nad to ještě tři jiné vedle tří synů dospělých, jejichžto sestry byly také již téměř všechny na vdávání. Byl sice otec z rodu nemálo vznešeného a stál ve Florencii u veliké vážnosti, nicméně byl vzhledem k četné své rodině a přes svoje šlechtictví velmi chud.

Roderigo vystrojil okázalou a velkolepou svatbu a neopomenul nejmenších věcí, které se při podobných slavnostech vyžadují, neboť byl zákonem, uloženým mu při vyjití z pekla, podroben všem náruživostem lidským. Najednou si počal

oblíbovatí čest a slávu světa a byla mu milá pochvala lidská, což mu však připravovalo nenepatrné výdaje. Mimo to neprodlel ještě ani dlouho se svou paní Onestou a již byl do ní nad míru zamilován, takže nemohl snést, viděl-li ji někdy smutnu nebo nějak mrzutu. Paní Onesta přinesla do domu Roderigova mimo svou krásu a vznešenost ještě takovou pýchu, že jí nikdy neměl ani sám Lucifer. Roderigo, jenž zakusil té i oné, usoudil, že pýcha ženina je značnější. Ale vzrostla ještě daleko víc, jakmile paní postřehla lásku, jakou k ní muž hořel. Tu se jí pozdálo, že smí jej všemožně mistrovali, i počala mu bez nejmenšího milosrdenství, bez nejmenší úcty poroučeti a naváhala bodati jej slovy hrubými a urážlivými, byli jí kdy něco odepřeno. To zavadlo Roderigovi příčinu k neuvěřitelným mrzutostem. Přes to vše přimělo ho k trpělivosti všecko vůkol, tchán, bratři, příbuzenstvo, povinnost manželská, nad jiné pak veliká láska, již k choti své choval.

Pomíjím mlčením ohromné výlohy, které míval aby se jí zavděčil, chtěje ji ošatiti dle nové módy, upokojiti novým stříhem, jak se ustavičně dle ustálených pravidel našeho města střídá; nechci se šířiti o tom, že chtěje s ní zůstatí v dobré vůli, byl nucen přispěti tchyni na vybavení ostatních dcer, na což vynaložil obrovskou spoustu peněz. Potom, nechtěje pozbyti její lásky, připadl na myšlenku, aby poslal jednoho z bratří na východ se sukнем, druhého na západ s hedvábnými látkami, třetímu pak otevřel

dílnu zlatotepeckou ve Florencii; na ty věci vyházel největší část svého majetku. A ještě více: přišli dnové masopustu a sv. Jana, kdy celé město po starém obyčejí tone v zábavách a mnozí vznešení i bohatí občané pořádají nejskvostnější hostiny. Aby nezůstala za jinými dámami, vyslovila paní Onesta přání, by její Roderigo podobnými slavnostmi všecky jiné zastínil. To všechno snesl z důvodů již uvedených, ba ani nejtěžší věci nebyly by se mu zdály obtížnými, kdyby si jimi byl vykoupil pokoj v domácnosti, aby byl mohl klidně vyčkat doby své úplné zkázy. Ale stal se pravý opak, neboť odporná její povaha přidala k nesnesitelným výlohám ještě bez počtu nepřijemností jiných a v domě nebylo ani sluhy ani pomocníka, jenž by byl, nedím dlouhou dobu, nýbrž jen kratičkých několik dní vydržel. Z toho se rojily Roderigovi největší škody, neboť nemohl dostati služebníka, jenž by byl poněkud k domácnosti přilnul a nemluvě o jiných, ani ďábli, které v podobě sluhů byl s sebou přivedl, nesnesli takového hospodářství a vrátili se raději horempádem do pekla volíce spíše dlíti v plameni, nežli žíti na světě pod vládou takové ženy.

Takové měl tedy Roderigo postavení v tomto bouřlivém a nepokojném živobytí a když byl nemírným vyhazováním peněz vyčerpal všechno, co mu z movitého jmění ještě zbývalo, počal žíti jenom v naději na zisk, jaký z východu i západu očekával. Maje dosud dobrý úvěr, bral na směnky, nechtěje

pozbýti své vážnosti. Ale když měl již mnoho na svědomí, stal se rázem podezřelým těm, kteří se vyznali v podobných obchodních praktikách. Za takových okolností měl již na mále. K tomu přišly náhle zprávy od východu i od západu, že jeden z bratří paní Onesty prohrál všecken svěřený majetek Roderigův, druhý pak že na zpáteční cestě, nejsa nikterak pojištěn, s celým nákladem zboží i s lodí utonul.

Sotva se ta zvěst roznesla, již sešli se věřitelé Roderigovi k poradě; soudili, že je na mizině. Ježto však se nemohli se svou domněnkou vytasiti, protože ještě nepřišel čas jejich splátek, usnesli se, že bude dobře dávatí naň bedlivý pozor, aby jim co nejdříve tajně neupláchl. Roderigo zase nevěděl, kterak si v nouzi pomoci, ale znaje, jak zákon pekelný jej váže, pomýšlel na útěk, děj se co děj.

I sedl jednoho jitra na kůň a uprchl branou „al Prato“, blízko níž bydlil. Sotva byl útěk jeho zpozorován, strhl se u věřitelů pokřik. Obrátili se na úřady a jali se jej pronásledovati nejen soudními běžci, nýbrž houfně sami. Roderigo nebyl ještě ani míli cesty od města, když uslyšel za sebou hluk. Poznávaje že octl se v postavení nevalném, rozhodl se opustiti silnici, aby mohl prchatí tajněji, a hledati spásy přímo polem. Ale když svůj úmysl provedl, naskytly se obtíže ve velikém množství příkopů protínajících krajinu, takže koňmo se bráti dále nemohl. Nechal tedy komoně na cestě a pustil se pěšky pobíhaje s pole na pole, kdež byly vinice a rákosiny, jimiž onen

kraj oplývá. Tak dospěl za Peretolou k domu Jana Matouše del Bricca, jenž podělkoval u Giovarna del Bene. Setkal se s Janem, právě když nesl domů píci pro voly, a prosil jej za ochranu. Slíbil mu, vytrhnou-li jej z rukou nepřátel, kteří prý ho pronásledují, aby ho v žaláři utratili, že jej učiní boháčem a dá mu před svým odchodem takovou záruku, že uvěří; kdyby tak neučinil, nemá nic proti tomu, aby ho vlastnoručně vydal v ruce pronásledovatelů. Jan Matouš byl sice jenom venkovan, ale muž podnikavý; soudě tedy, že nikterak neztratí, zachrání-li neznámého, přislíbil. Před svým domem měl velikou hromadu hnoje; do ní strčil svého chráněnce a přikryl ještě drobným rákosím a jiným smetím, které byl ke spálení nakupil. Sotva byl Roderigo ukryt, přispěchali jeho pronásledovatelé, ale hrozbami, jakými hleděli Jana Matouše zastrašiti, nevytáhli z něho ani, že by byl pronásledovaného viděl. Pustili se tedy ještě dále, ale když ho byli ještě i druhého dne marně hledali, vrátili se umdlení do Florencie. Jakmile tedy hluk pominul, vytáhl Jan uprchlíka z úkrytu a žádal splnění dané přípovědi. Jemužto Roderigo odpověděl: „Bratříku můj, jsem ti povinován velikým díkem a každým způsobem učiním zadost svému závazku. Abys uvěřil, že tak mohu učiniti, povím ti, kdo jsem.“ A vypravoval mu, kdo je o podmínkách uložených při východu z pekla i o ženě, kterou si vzal. Nad to mu vyložil, jakým způsobem miní jej obohatiti. Bylo to v podstatě takto: jakmile

prý uslyší o některé posedlé ženě, může míti směle za to, že on, Roderigo, v ní vězí a že z ní nevyjde dříve, než by Jan přišel vymítati. Tak poskytne se mu vždycky příležitost, aby si dal od příbuzenstva takové osoby po chuti zaplatiti. Při té úmluvě zůstalo, načež Roderigo zmizel.

Neuplynulo mnoho dní a po celé Florencii se rozneslo, že dcera pana Ambrože Amedei, která si vzala za chotě Buonaiuta Tebalducciho, je posedlá zlým duchem. Příbuzní její neopomenuli použití prostředků, jakých se v podobných případech užívá: položili jí na hlavu lebku sv. Zenobia a plášť sv. Jana Gualberta, ale tomu všemu se Roderigo jen vysmál. Aby pak každého usvědčil, že nemoc mladé ženy je sám zlý duch a ne nějaká utkvělá představa, mluvil latinsky a rozkládal o věcech filosofických a zjevoval hříchy mnohých, jako příkladně jistého bratra, který si choval v cele přes čtyři leta ženu v přestrojení bratříka, kteréžto věci vzbuzovaly všeobecný údiv. Pan Ambrož žil zatím u velikém neklidu a vyzkoušev marně všechny prostředky, ztratil již veškeru naději v uzdravení. V tom navštívil jej Jan Matouš a slíbil mu, že dceru uzdraví, daruje-li mu pět set zlatých, aby si mohl zakoupiti statek v Peretole. Pan Ambrož nabídnutí přijal. Jan Matouš dal nejprve sloužití několik mší a konal všeliké ceremonie, aby věc trochu vyfintil. Potom se sklonil k uchu mladé paní a řekl: Roderigo, přišel jsem si k tobě, abys mi stál ve slibu. Jemuž Roderigo odvětil: Jsem spokojen, ale

to nestačí, abys zbohatl; jakmile tedy odtud odejdu, posednu dceru Karla, krále Neapolského a bez tebe se od ní nehnu. Dej si potom vysázeti zpropitné pořádné podle své chuti, ale pak mi dáš již pokoj! Po těch slovech ji opustil k radosti a úžasu celé Florencie.

Za nedlouho potom rozšířila se po celé Itálii zvěst o neštěstí, které se podělo dceři krále Karla. Pomoc bratří duchovních nebyla nic platna, ale král dověděl se o Janu Matoušovi a poslal do Florencie pro něj. Když dorazil do Neapole, provedl na oko zase několik ceremonií a uzdravil ji. Ale Roderigo pravil mu, než ji opustil: „Vidíš, Jene Matouši, že jsem ti splnil sliby své o bohatství, jsme tedy vyrovnáni a nejsem ti již ničím povinován. Přestaň tedy na tom a nezačínej se mnou víc, nebo činil-li jsem ti posud dobře, zatočil bych s tebou v budoucnosti zle.“

Když se tedy Jan Matouš vrátil do Florencie nesmírně bohat, protože od krále dostal víc než padesát tisíc dukátů, pomýšlel na to, aby proužil v pokoji svého bohatství; ani mu nepřipadlo, že by měl Roderigo v úmyslu nějak jej rušiti. Ale tento jeho plán byl pojednou rozbit novinou, která zvěstovala, že dcera krále francouzského Ludvíka VII. je posedlá. Tato novina rozrušila mysl Janovu nadobro, když pomyslíl na moc onoho krále a na slova, která Roderigo řekl. Když tedy král nenašel léku pro svou dceru a zvěděl o podivné moci Janově, poslal k němu nejprve jenom

svého rychloběžce, aby jej přivedl. Jan předstíral jakousi nevolnost a král byl nucen vyzvati jej vrchností, která ho k poslušnosti donutila. Jan Matouš dorazil tedy do Paříže s neveselou a hlásil nejprve králi, že sice skutečně kdysi několik posedlých vyléčil, ale tím není ještě řečeno, že by mohl nebo dovedl uzdraviti všechny, neboť jsou někteří zlí duchové povahy tak záludné, že se nebojí ani hrozeb, ani kouzel, ani prostředku náboženských; přes to však pokusí se učiniti svou povinnost, ale nepodaří-li se mu, prosí za prominutí a odpuštění.

Král odpověděl rozezlen, neuzdraví-li mu dceru, že ho dá oběsiti. Jan Matouš se nad tím velice zamrmoutil, ale dodal si přece myslí, dal zavolati posedlou a nakláněje se k uchu jejímu, poroučel se poníženě do přízně Roderigovy, připomínaje mu prokazané dobrodiní i jaký by byl nevděk, kdyby jej v takové nouzi opustil.

Roderigo mu odpověděl: „Ej, bídný zrádče, kterak se drže opovažuješ jiti mi na oči? Myslíš, že se smíš dlouho chlubití svým bohatstvím, které máš z mojí ruky? Ukáži tobě i každému, kterak dovedu dle svojí libosti dáti vše a opět bráti. Dřív nežli se odtud dostaneš, přivedu tě každým způsobem na šibenici.“

Když tedy Jan Matouš viděl, že tentokrát ničeho nepořídí, umínil si zkusiti štěstí jinak. Dal posedlou odvésti a pravil králi: „Sire, jsou mnozí duchové, jak jsem vám již podotkl, tolik prohnání, že s nimi po dobrém nikdo nic nespraví, a tento jest jeden z nich;

přece však chci učiniti ještě poslední pokus; zdaří-li se, dosáhneme oba, Vaše Milost i já, svého úmyslu: nepodaří-li se, jsem ve vaší moci a naději se milosrdenství, jakého si moje nevina zaslouží. Račte dáti na náměstí mariánském postaviti veliké lešení, aby pojalo všechny vaše barony i všechno kněžstvo tohoto města. Toto lešení dáte vyzdobiti hedvábnými a zlatotkanými koberci, uprostřed pak postaví se oltář. Přeji si, abyste příští neděli z rána s klerem i se všemi svými knížaty a velmoži zjevil se na onom lešení ve slávě královské, v hávech skvoucích a nádherných, lam bude se nejprve zpívati slavná mše a potom teprv dáte předvésti posedlou. Mimo to chci, aby se v jednom rohu náměstí shromáždilo aspoň dvacet osob s troubami, rohy, bubny, dudami, šalmajemi a cymbály, jakož i s jinými ještě hlučnými nástroji. Jakmile dám znamení kloboukem, necht spustí na všechny ty nástroje a hrajíce pochodují směrem k lešení. Doufám, že tyto věci ještě s jinými tajnými prostředky vyženou ducha toho nečistého.“ Všecko to král ihned nařídil. Když jitro nedělní nadešlo a lešení bylo plno vzácných osob, náměstí pak lidu, byla po slavné mši přivedena posedlá v doprovodu dvou biskupů a přemnohých pánu.

Když Roderigo viděl tolik lidu pohromadě a všechny ty přípravy, zůstal jako ohromen a řekl sám u sebe: „Jakou to věc si smyslnil selský tento ničema? Či myslí, že mne tou nádherou zastraší? Což neví, že

jsem zvyklý vídati slávu nebeskou i hrůzy pekla? Za to jej stůj co stůj potrestám!“

Když Jan Matouš k němu přistoupil a znova prosil, aby vyšel, pravil mu: „Oj, tys připadl na výbornou myšlenku! Co míníš počítí s touto svojí přípravou ? Domníváš se, že tím ujdeš mojí moci a hněvu královu? Ty nemotóro, ty lotře, musíš se houpat na šibenici, dělej co dělej!“

Když tedy jeden znova prosil, druhý pak znova láteřil, vidělo se Janu Matoušovi, že nesmí již ztráceti času. Dal kloboukem znamení a všichni, kdož byli ustanoveni spustiti hřmot, chopili se nástrojů a s ohlušující hudbou, která nesla se k nebi, kráčeli k lešení.

Na ten rámus stříhl Roderigo ušima, a nevěda, co by to bylo, užasl a podivil se náramně. Pak tázal se Jana Matouše, co by to znamenalo. Jan Matouš odpovídal úplně zmaten: „Běda, přeběda! Milý Roderigo, to si jde tvá žena pro tebe . . .“

Nelze si ani zdaleka představití, jaká proměna stala se v mysli Roderigově, když zaslechl vysloviti jméno své ženy. Byla tak mocná, že ani nepovázil, zda je možno či myslitelné, aby se tam jeho žena octnula, že vůbec ani slova neodpověděl, ale horempádem zděšeně upláchl a dívku opustil. Chtělt se ra ději vrátiti do pekla, aby vydal počet ze svých činů, nežli znova vzíti na se jeho manželské s tolika mrzutostmi, nepřijemnostmi a nebezpečími . . .

Tak potvrdil Belfagor po svém návratu do pekla

NICCOLÒ MACHIAVELLI

pravdu o neštěstí, jaké žena do domu přináší. Jan Matouš pak, jenž o tom věděl ještě víc než ďábel, vrátil se brzy vesele domů.